

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ (за видами економічної діяльності)

УДК 669:65.016

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ПІДПРИЄМСТВА

А.М. Ткаченко, доктор економічних наук.

**Державний вищий навчальний заклад «Український державний
хіміко-технологічний університет», м. Дніпропетровськ.**

К.А. Марченко.

Запорізька державна інженерна академія.

© Ткаченко, А.М., 2014.

© Марченко, К.А., 2014.

Стаття отримана редакцією 11.02.2014.

Вступ. Формування ринкової економіки в Україні істотно вплинуло на умови діяльності підприємств: змінилася форма власності, методи та принципи державного регулювання й посилилась конкуренція.

Акцентом сучасного етапу управління економікою є активізація процесів розвитку на підприємствах України. Однак майже повна відсутність комплексних наукових розробок, спрямованих на розв'язання проблем управління розвитком, не дозволяє здійснювати ефективне управління економічним розвитком на базі накопиченого досвіду, сучасного стану і стратегічних цілей діяльності суб'єктів господарювання.

Огляд останніх джерел досліджень і публікацій. Вивченням комплексу питань управління розвитком підприємства займалися такі вчені, як: А. Маслоу, Ф. Герцберг, Д. Макгрегор, Л. Лайкерт, К. Аджирис, У. Бенніс, Р. Бекхард, Г. Лінніт, В. Френч, С. Белл, Т. Камінге, Х. Уорлея, М. Мескон, М. Альберт, Ф. Хедуорі, Т. Норберт, М. Хаммер, Дж. Чампі. Разом з тим проблеми вдосконалення методів управління розвитком підприємства залишаються і досі актуальними.

Постановка завдання. Метою дослідження є дослідження сутності розвитку підприємства та формування сучасної системи управління ним.

Основний матеріал і результати. Починаючи теоретичні дослідження розвитку підприємства, слід визначитися з такими ключовими поняттями, як управління та розвиток. *Управління* слід розглядати з двох позицій: як стан і як процес. У загальному контексті управління розуміють як процес, основною метою якого є забезпечення здатності соціально-економічних систем зберігати й у певних межах змінювати свою якість та кількісну визначеність.

Термін «управління» вживається стосовно всіх різновидів систем (соціальних, економічних, організаційних, біологічних, механічних, хімічних тощо) і передбачає зусилля щодо їх цілеспрямованих змін.

Розвиток як категорія визначає характер змін, які відбуваються у будь-яких предметах, системах, явищах. Розвиток як загальнонаукове поняття характеризується кількома змістовними властивостями, котрі його визначають:

- спрямованість;
- швидкість;
- результат;
- причинність.

Також виокремлюють дві форми розвитку будь-яких систем, явищ, процесів: прогрес (розвиток від «нижчого» до «вищого») та регрес (розвиток від «вищого» до «нижчого»)[1].

В Академічному тлумачному словнику української мови визначено поняття „розвиток” як процес, унаслідок якого відбуваються зміна якості чого-небудь, перехід від одного стану до іншого [2]. В енциклопедії «Вікіпедія» подано таке визначення: розвиток – „необоротна, спрямована, закономірна зміна матеріальних та ідеальних об’єктів” [3].

Розвиток буває або екстенсивним, тобто характеризується проявом і збільшенням того, що вже є, чи інтенсивним, тобто супроводжується виникненням якісно нових форм. З іншого боку, розвиток буває або екзогенним, тобто „несправжнім” розвитком, обумовленим тільки ззовні, навколишнім світом, чи ендогенним, тобто „дійсний” розвиток, джерело якого знаходиться всередині об’єкту дослідження. Також відрізняють індивідуальний розвиток, розвиток якої-небудь окремої істоти загального розвитку [7].

Складовою розвитку є економічний розвиток, котрий в універсальному словнику-енциклопедії трактується як якісні й структурні зміни в національних економіках унаслідок економічного зростання; чинники, що впливають на економічний розвиток: людський капітал, капітал фінансовий і майновий, природні ресурси, технологія, культура; коли всі чинники виступають у великій кількості, вони здатні стимулювати економічний розвиток, коли їх бракує – можуть стати перепорою для економічного розвитку [4].

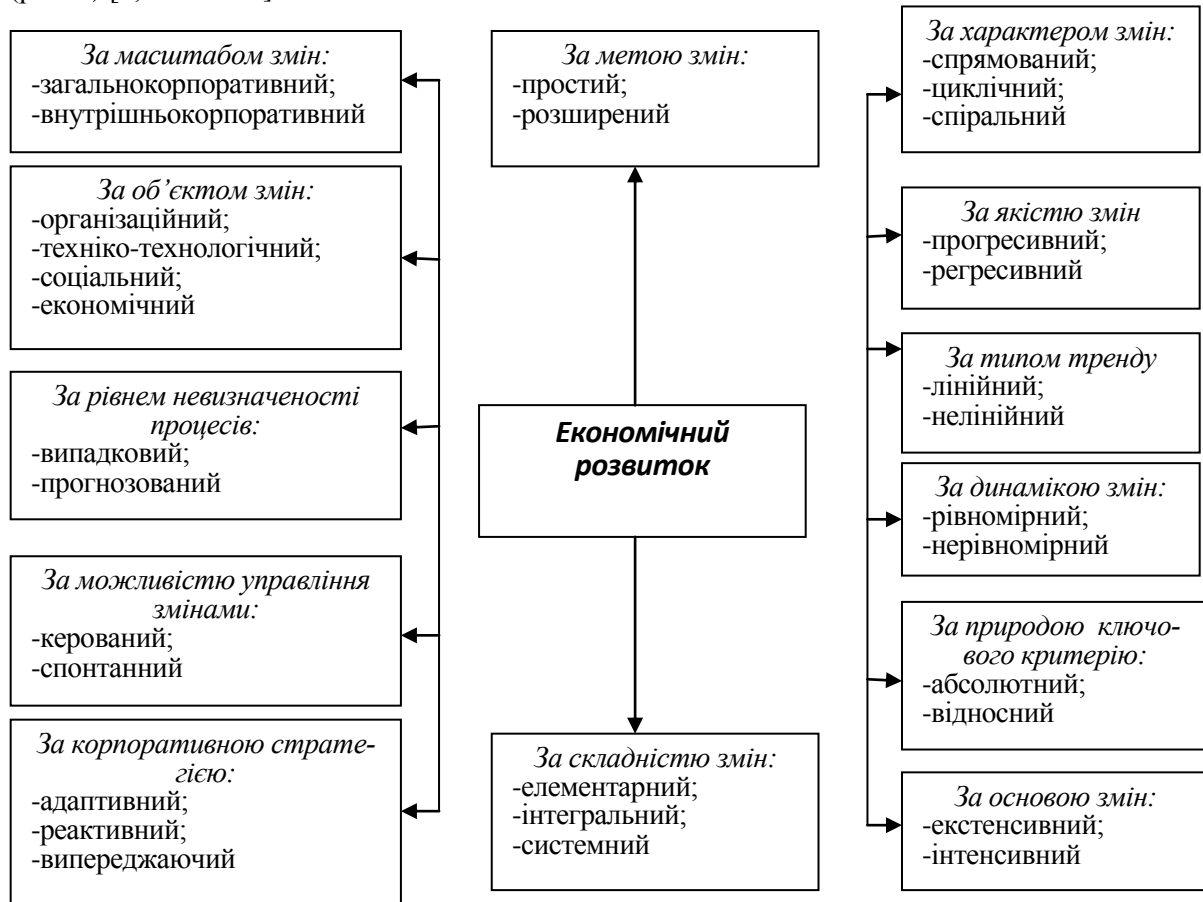
Структуру економічного розвитку формує розвиток усіх його елементів: розвиток економічної системи, розвиток галузі, розвиток підприємства, розвиток людського, фінансового та майнового капіталу тощо. В. Кифяк узагальнила й систематизувала підходи до трактування розвитку підприємства (рис.1) [5].

Рис.1. Підходи щодо визначення категорії «розвиток підприємства»

Отже, розвиток підприємства – це сукупність змін різної економічної природи, спрямованості, інтенсивності, що об’єктивно відбуваються у соціально-економічній системі підприємства під впливом внутрішніх і зовнішніх факторів, а також призводять до переходу та фіксації підприємства у різних організаційно-економічних станах (відносно стійкого характеру).

І.В. Богатирьов запропонував найбільш комплексну класифікацію видових проявів розвитку на рівні підприємства (яка включає економічний розвиток) за такими ознаками (рис. 2) [6, с. 10 – 11].

Рис.2. Класифікація економічного розвитку

1. За масштабом змін у соціально-економічній системі підприємства:

- загальнокорпоративний розвиток (сукупність змін, що відбуваються у соціально-економічній системі підприємства внаслідок загальносистемних процесів);
- внутрішньокорпоративний (локальний) розвиток (зміни, які відбуваються у соціально-економічній, структуро-функціональній та організаційно-функціональній складових).

2. За якістю змін у соціально-економічній системі підприємства:

- прогресивний розвиток (процеси, які забезпечують підвищення ефективності функціонування виробничо-комерційної системи підприємства, поліпшення якості його діяльності);
- регресивний розвиток (процеси, що призводять до погіршення чи незмінності ефективності функціонування виробничо-комерційної системи підприємства, зниження (фіксації) якості його діяльності; розвиток «від вищого до нижчого»).

3. Залежно від об’єкта змін у соціально-економічній системі підприємства:

- організаційний (сукупність змін, котрі приводять до вдосконалення (погіршення) системи управління діяльністю підприємства: структурний розвиток; функціональний розвиток);
- техніко-технологічний (зміни техніко-технологічної системи підприємства, що зумовлюють підвищення (зниження) рівня прогресивності технологічних процесів, рівня технічної ефективності функціонування виробництва);

– соціальний (сукупність змін, які зумовлюють покращання (погіршення) соціально-психологічного клімату на підприємстві, а також його перехід на якісно новий рівень);

– економічний (сукупність безперервних змін, які сприяють удосконаленню (погіршенню) методів, способів, форм економічних розрахунків та всієї економічної роботи).

4. Залежно від характеру змін:

– спрямований (сукупність змін, що виникають і впливають на соціально-економічну систему підприємства в одному напрямі);

– циклічний (безперервно повторювана послідовність змін, які характеризуються коливаннями ефективності діяльності, розміру витрат та інших показників діяльності підприємства);

– спіральний розвиток (безперервно повторювана послідовність змін, що характеризується не тільки циклічними коливаннями показників (параметрів) діяльності підприємства, але і їх переходом на якісно новий рівень).

5. Залежно від типу тренда:

– лінійний (сукупність змін, загальний напрям котрих можна апроксимувати у лінійну функцію);

– нелінійний розвиток (сукупність змін, загальний напрям яких не можна апроксимувати у лінійну функцію).

6. Залежно від динаміки змін у соціально-економічній системі підприємства:

– рівномірний (зміни у соціально-економічній системі підприємства, що відбуваються з однаковою швидкістю або з однаковим прискоренням);

– нерівномірний (зміни у соціально-економічній системі підприємства, що відбуваються зі змінною швидкістю стрибкоподібно чи зі змінним прискоренням).

7. За природою ключового критерію:

– абсолютний (сукупність змін у соціально-економічній системі підприємства, котрі можна виміряти у вартісних, натуральних або умовних одиницях, які приводять до абсолютного зростання чи зменшення показників);

– відносний (сукупність змін у соціально-економічній системі підприємства, котрі можна виміряти відносно інших економічних показників, їх зростання або зменшення показників).

8. Залежно від рівня невизначеності процесів:

– прогнозований (зміни у соціально-економічній системі підприємства, які може передбачити керівництво підприємства з достатньою ймовірністю);

– випадковий (зміни у соціально-економічній системі підприємства, котрі не може передбачити керівництво підприємства з достатньою ймовірністю)

9. Залежно від основи змін у соціально-економічній системі підприємства:

– екстенсивний (кількісний) розвиток

– інтенсивний (якісний) розвиток.

10. Залежно від можливості управління змінами:

– керований (зміни у соціально-економічній системі, які відбуваються під впливом осмислених дій менеджерів підприємства чи спеціально створених зв'язків);

– спонтанний (зміни у соціально-економічній системі підприємства, котрі не є результатом осмислених дій менеджерів підприємства, а виникають випадково).

11. Залежно від корпоративної стратегії:

– адаптивний (зміни, які мають на меті пристосування характеру функціонування підприємства до поточних умов діяльності (внутрішнього та зовнішнього характеру));

– реактивний (зміни, що відбуваються у соціально-економічній системі підприємства, спричинені зміною першого рівня аналізу);

– випереджаючий (зміни соціально-економічної системи підприємства, котрі передують іншим змінам другого рівня аналізу).

12. Залежно від складності змін у соціально-економічній системі підприємства:

– елементний (зміни, які виникають та відбуваються у межах одного структурного елемента, бізнес-процесу тощо та істотно не впливають на інші характеристики соціально-економічної системи підприємства);

– інтегральний (сукупність змін, що виникають, відбуваються та впливають на декілька структурних елементів, бізнес-процесів тощо, впливаючи на аналогічні процеси);

– системний розвиток (зміни, які виникають, відбуваються й впливають на декілька структурних елементів, бізнес-процесів тощо та істотно впливають на всі характеристики соціально-економічної системи підприємства).

13. Залежно від мети змін:

– простий (зміни, котрі не забезпечують переходу соціально-економічної системи підприємства на якісно новий рівень функціонування);

– розширений (зміни, які забезпечують перехід соціально-економічної системи підприємства на якісно новий рівень функціонування).

Класифікація розвитку підприємств має універсальний характер та може використовуватися в управлінні соціально-економічними системами різних рівнів.

Висновки. Отже, поняття „розвиток підприємства” є найбільш важливим для будь-якого підприємства чи організації, оскільки воно забезпечує задоволення нових потреб споживачів; підвищує конкурентоспроможності організації та зміцнює її позиції. Розвиток підприємства має такі характеристики: наявність кількісних і якісних змін; адаптація до впливу факторів зовнішнього та внутрішнього середовища. Розвиток підприємства доцільно розглядати як у широкому, так і у вузькому сенсі. У вузькому – це стан чи результат зміни діяльності підприємства під впливом внутрішнього та зовнішнього середовища. У широкому сенсі – це незворотний процес, який є безперервною та послідовною зміною результату або стану підприємства під впливом внутрішнього та зовнішнього середовища. Саме враховуючи сутність процесів розвитку окремого підприємства, слід будувати систему управління, що дасть змогу (на основі узагальнених характеристик розвитку підприємства) визначити цілі, завдання пріоритети та ресурси забезпечення й розвитку.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Шіковець, К.О. Моделювання управління економічним розвитком підприємств (на прикладі легкої промисловості) [Текст]: дис. канд. екон. наук / К.О. Шіковець – К., 2006. – 235 с.
2. Розвиток: академічний тлумачний словник української мови (1970 – 1980). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sum.in.ua/s/rozvytok>.
3. Розвиток (значення). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/wiki>.
4. Розвиток (значення). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://slovopedia.org.ua/29/53397/10788.html>
5. Кифяк, В. Теоретичні основи визначення категорії «розвиток підприємства» / В. Кифяк // Економічний аналіз. – Тернопіль, 2011. – Вип. 8, ч. 2. – С.190 – 194.
6. Богатирьов, І.О. Управління розвитком підприємства (за матеріалами малих підприємств меблевої промисловості України): автореф. дис. кан. екон. наук / І.О. Богатирьов. – К., – 2004. – 28 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://librar.org.ua/security_download.php?s=business_economic_science&id=7442
7. Философский энциклопедический словарь / Гл. ред. Л.Ф. Ильичев, П.Н. Федосеев, С.М. Ковалев, В.Г. Панов. – М.: Сов. Энциклопедия, 1983. – 840 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <http://www.runivers.ru/upload/iblock/1b4/filosofsky%20slovar.pdf>.

УДК 669:65.016

Ткаченко Алла Михайлівна, доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри маркетингу. Державний вищий навчальний заклад «Український державний хіміко-технологічний університет», м. Дніпропетровськ. **Марченко Катерина**, магістрантка кафедри економіки підприємства. Запорізька державна інженерна академія. **Сучасні підходи до управління розвитком підприємства**. Вивчено сутність понять «розвиток», «розвиток підприємства». Розглянуто класифікацію економічного розвитку підприємства, яку запропонував І.О. Богатирьов та підходи визначення категорії «розвиток підприємства», котрі систематизувала В. Кифяк.

Ключові слова: розвиток, управління, розвиток підприємства, класифікація економічного розвитку, підходи розвитку, внутрішнє та зовнішнє середовище.

УДК 669:65.016

Ткаченко Алла Михайловна, доктор економічних наук, професор, завідувачка кафедрою маркетингу, Государственное высшее учебное заведение «Украинский государственный химико-технологический университет», г. Днепропетровск. **Марченко Екатерина**, магистранта кафедри економіки підприємства, Запорізька державна інженерна академія. **Современные подходы к управлению развитием предприятия.** Изучена сущность понятий «развитие», «развитие предприятия». Рассмотрен классификацию экономического развития предприятия, которую предложил И.О. Богатырев и подходы к определению категории «развитие предприятия», которые систематизировала В. Кифяк.

Ключевые слова: развитие, управление, развитие предприятия, классификация экономического развития, подходы развития, внутренняя и внешняя среда.

УДК 669:65.016

Alla M. Tkachenko, PhD, Professor, Head of the Marketing Department, State Higher Educational Institution "Ukrainian State Chemical Technology University", Dnipropetrovsk. **Catherine A. Marchenko**, Master student, the Economics of Company Department, Zaporizhzhya State Engineering Academy. **New approaches to management of the enterprise development.** The article covers the essence of the «development» and «development of the enterprise» concepts. The classification of the enterprise's economic development, suggested by I.O. Bogatyryov, has been considered together with the approaches to the definition of the “development of the enterprise” notion, suggested by V. Kyfyak.

Keywords: development, management, business development, classification of economic development, development approaches, the internal and external environment.